

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII.

V Ljubljani 1. maja 1868.

List 9.

Odgoj za Boga; odgoj za ta svet.

Kristijan veruje in je trdno prepričan, da je sv. vera božje razodenje, da so tedaj nauki kersčanske vere gola resnica, nad katerimi nihče ne sme dvomiti, da je Bog človeka rešil večnega pogubljenja, in da le človek, ki spolnuje zapovedi sv. vere, more doseči svoj namen, za kar ga je stvarnik odločil, da bo namreč srečen na tem in na unem svetu. Tako tudi verni svoje otroke izreja. Ko dete jame govoriti, ko se otrok zaveda pameti, ga že učé kersčanski starši sv. križ delati, in vsakdanji nauk je v teh vprašanjih: „Kdo te je vstvaril“? „kdo te je odrešil“? „zakaj te je Bog vstvaril“? i. t. d. Otrok se naučí moliti, gre s svojimi starši v cerkev k sveti maši, in posluša božjo besedo; domá zjutraj in zvečer moli, priporoča se svojemu angelu varhu; on sliši pripovedovati, da Bog vse vidi in vse vé, da je neskončno pravičen, ter pravične plačuje, hudobne pa kaznuje. Otrok se naučí iz vere in po veri živeti, in to je versko - n r a v n a izreja (religiös - sittliche Erziehung), ktera se začenja v detinskih letih in traja dosihdob, ko mladeneč stopi med svet. Ko otrok v šolo pride, prevzame to skerb šola. Kersčanski starši bodo pred vsem na to gledali, da se bo otrok na dalje tudi podučeval v sveti veri, in to toliko bolj, kolikor več se uči svetnih naukov. Otrok gre prvi-krat k spovedi, k sv. obhajilu, in kolikor bolj se mu odpira pamet, toliko bolj naj raste v spoznanji in spolnovanji svojih kersčanskih dolžnosti. — Mladeneč zapušča domačo hišo, ter gre v srednje in višje šole. Kersčanski starši gotovo želé, da

bi njih otroci verni ostali, da bi se učeči svetnih učenosti tudi napredovali v keršanski izreji, in da bi ne zanemarjali svojih verskih dolžnosti. Tedaj gotovo želé verne šole, v kateri se svetna učenost ne razlaga na škodo kerščanski učenosti. Varhi in čuvaji nad resnicami sv. vere in „per eminentiam“ učeniki narodov so pa škofje, kakor nasledniki aposteljnov, in tudi kerščanska država skerbi v prvi versti za versko izrejo, in v to, namreč, se je tudi po konkordatu zavezala.

Pa kakšni so dostikrat učeni gospodje! Več učenosti, manj vere. Bolj ko so mladenči prebrisani v svetni modrosti, bolj nevedni so v resnicah sv. vere, in v nejevero rado zagazijo naj brihtnejše glave, in taki gospodje so naši prihodnji vradniki in zdravniki. Sedanji liberalizem pa hoče otroke izrediti le za ta svet, in ker je prišel do vlade, mora to postavno veljati.

„Ex ore tuo te judico“, tako se lahko reče vsem gospodom, ki so po zborih zagovarjali in potegovali se za nove šolske postave. Kaj pa da niso tako na tanko in določno povedali, kaj hočejo, marveč slišali smo, da gre tukaj pred vsem za povzdigo šol, in da cerkev zadržuje napredek in učenost. Dvorni svetovavec g. Rokitansky je pa v gosposki zbornici na ravnost povedal, kaj stranka namerjava. Po domače bi se to tako reklo: Človek je zato na svetu, da življenje vživa, da doseže naj večjo stopnjo časne sreče in blaženosti, kakor mu je po njegovih okoliščinah mogoče. To je: „Die realistische Geistesrichtung und Bestrebungen nach höchst begehrenswerthen materiellen Reichthümern und Genüssen“. To nam oznanujejo novi aposteljni in osrečevavci narodov od dne do dne; vera je tukaj zadnja, in je le bolj za priproste ljudi; v tem duhu je tudi osnovana nova šolska postava, dasiravno se na videz ne kaže taka; odpira pa vendar verski vnemarnosti za stežaj široko vrata. *)

§ 1. omenjene šolske postave pravi: „Deržava ima nadzorništvo čez vse šole, ona vodi šolski poduk“. (Tedaj tudi uči kerščanski nauk, in določuje verske vaje.) Iz gosposke zbornice je prišla ta postava nekoliko prenarejena.

Dostavil se je § 2., ki pravi da cerkev vodi verski poduk, in določuje tudi verske vaje, in gospod minister Hafner je

*) Svetli cesar te postave še niso poterdili, zato naj se nam dovoljuje razgovor o nji. Pis.

javno rekel, da je verski odgoj mladini neogiblivo potreben. To je vse lepo in se rado posluša, a načela, ktera zastopuje ta postava, ostanejo; kako pa naj se postava tolmači, pride od tega ali unega državnega ministra, ki je pa tudi lahko nekatoličan, in naši cerkvi sovražen. V katoliški državi bi zadostil ta §, ali v brezverski (konfessionlosem Staate) ne zadostuje, in le nevarnost zakriva.

Cerkev bo skerbela za poduk v veri; verski poduk bo branil nejeveri vhod v šole, in ljudske šole ostanejo, kakor do sedaj cerkvi v skerb izročene. To vse kaj radi slišijo katoličani, in njih število v Avstriji ogromna je večina; pa že tudi navadna pamet uči, da bi ljudske šole pešale, hirale ali v nekterih krajih še celó jenjale, ko bi jim cerkev odtegnila svojo pomoč, in modra vlada bi tega ne prezirala. Cerkev bo tudi po šolah določevala verske vaje (religiöse Uebungen). Katoliški starši smejo tedaj brez skerbí izročevati svoje otroke šolam — osnovanim po novi postavi, ker imela bo vsikako cerkev vpljiv do šol.

Tukaj pa je treba pomisliti, da podučevanje v kerščanskem nauku, v resnicah katoliške vere se le takrat prime mladinskih serc, kedar se tudi drugi šolski nauki tako učé, da razlaganja kerščanskega nauka ne podirajo, marveč podpirajo, kedar svetni učitelji tega ne porušé, kar je duhovni učitelj stavil. Verske vaje le takrat kaj koristijo in k pobožnosti vnemajo, kedar pridejo iz vernega serca in so sad kerščanskega življenja, kakor se to po vnanjem razodeva. Kaj bi se pa potem zgodilo, ko bi učitelj veroznanstva cerkvene vaje ukazoval, drug učitelj bi pa imenoval take vaje zamudo časa ali pa prazne vraže! Pa v Avstriji ne bo tako daleč prišlo?! Bog hotel, da ne! Pa kakor se sedaj javno piše in govori, ne kaže drugače, in je očitvidno, da tudi § 2. ne bo ubranil vnemarnosti in brezbožnosti poti v srednje in višje šole. Kdo tega ne spozná, ali nemore ali noče viditi, kaj se po svetu godí? Nam ne gre postaviti sumičiti, pa iz sedanjih znamenj se more prihodnje vreme prerokovati. Toda poslušajmo, kaj dunajski list „Vaterland“ o tej postavi govori, ker med drugim tudi tole pravi: „Do sedaj je veljala postava, da imajo učitelji v srednjih šolah biti katoličani. Ze kakor je dosihmal bilo, ministerstvo ni moglo povsod prepričano biti, so li učitelji v resnici katoličani; iz srednjih in višjih šol so prihajali mladenčji, ki so bili slaboverni, ali taki, ki se niso upali

svoje vere pokazati. — In liberalen svet pa pravi, da je bil to sad konkordatne šole. Kar pa je bilo dosihmal zoper postavno, bo zanaprej postavno.

Protestant, ki je matematikar v šoli, ima ravno take pravice, razširjati svoje prepričanje, kakor katoličan svoje, ker vsled snovnih postav sta oba pri šoli, in gotovo je, da ga bo veliko učencev rado poslušalo. Cerkev in duhovni imajo pravico, zoperstavljati se razširjanji nejevere. Kdor pa je v službi pri kaki šoli, ne more se temu ustavljati, kar počenjajo njegovi enako opravičeni verstniki.

V konkordatu je država prevzela dolžnost, da skerbí za versko izrejo po šolah. Ako tega ne more ali noče storiti, naj po pravici pové, da ji ni mar za versko izrejo. Da katoliški duhoven veroznanstvo uči in ima vpljiv do šole, da se tako šola na videz ohrani katoliška, s tem se ne vstreza katoliškim staršem. Če je to tako, nastane vprašanje, ali bi ne bilo bolje, da bi cerkev pri takih šolah ne imela kar nič opraviti, potlej bi drugej vero učila in svarila pred njimi. Tako je nekdam ravnala v nasprotji z ajdovskimi šolami, in te šole, kakor jih je dvorni svetovavec Rokitsansky popisal, niso drugega, kakor novo paganstvo.

Katoličani naj bi si potem svobodno snovali svoje šole“.

M. Močnik.

Kaj storiti, da se učenci radi učé.

Spisal *Fr. Govekar.*

Ako se učenci radi učé, ali ne, se jim pozná že na živem očesu in veselem obrazu. Taki učenci pazljivo poslušajo, si vse dobro zapomnijo kar slišijo, radi v šolo hodijo, naloge vselej prav, čedno in tudi o pravem času izdeljujejo, ter se sploh pri vsaki priložnosti tudi sami prizadevajo, da se vedno več učé in da učitelju veselje delajo. V taki šoli je pravo veselje in zadovoljnost.

Leni in zanikerni učenci so pa pri nauku vnemarni, nevoljni, čmerni in neskerbni. V šoli, kjer se pogrésa veselje do učenja, sedé učenci po klopeh, kakor bi bili na tlaki, eden drugega bedasto pogledaje; se igrajo, učitelja ne poslušajo, in šola jim je naj nesrečniši in dolgočasniši kraj, in komaj tre-

nutka čakajo, da morejo prosto dihati. Taki učenci naj več le enozložno odgovarjajo, naj rajši pa še molčé; taki tudi radi šolo izpuščajo ali prepozno k nauku prihajajo, vselej kaj pozabijo, naloge ne izdelajo ali pa poverhno, njih šolsko orodje in oni sami so naj žalostniša podoba prešerne neskerbnosti. Ni čuda, ako učitelj pri takih okolščinah zgubi vse veselje, in da postane hladen in čmeren, ko vidi, da pri vsem prizadevanji ne more veliko opraviti, in da zmerjaje začenja podučevati, pretepaje pa končuje. Prašam, kje more biti po tem nauk spešen in šola vabljava? in, ali ni to naj naravniša pot, da je tako učencem in staršem šola vedno bolj pusta in zoperna? — Treba je tedaj, da učitelj vse stori, kar je le v njegovi moči, da se učenci radi učé; on naj

1. skerbí, da ga že koj iz začetka učenci ljubijo. Naravno je, da otrok čuti ljubezen, ktero mu skazuješ; ako so vse druge moči še nezrele, vendar vsaki čuti v sebi ljubezen, in pri vsakem jo je skerbna mati že toliko ali toliko oživela. Otrok kmali zapazi, kdo ž njim dobro misli in ga ljubi, to pa obrodi nasprotno ljubezen in zaupanje do učitelja. S tem pa učitelj veliko pridobi; radi potem učenci v šolo hodijo, in se mu serčno bližajo, in srečni in veseli so le takrat, kedar so pri svojem učitelju. Prizadevajo si taki učenci, da se tako obnašajo, da je učitelj ž njimi zadovoljen, zato so vedno veseli, pazljivi, pridni in vbogljivi. Da pa učitelja ljubijo njegovi učenci, naj se jim nikar ne kaže strastnega, ampak vedno pohlevnega, razsodnega, poterpežljivega in do vseh učencev enako pravičnega in dobrega. Zraven pa naj povsod in določno zahteva naj natančnišo pokorščino v vseh rečeh brez razločka od vseh učencev. To mu ljubezen in spoštovanje le še množi in vterja; tesno se ga oklenejo mehka otroška serca, in šola in nauk se jim toliko prikupita, da se tako rekoč učenci z učiteljem poskušajo: učitelj, kako bi jih več naučil, in učenci, kako bi se prej in več naučili.

2. Učitelj naj si prizadeva, da bode nauk jasen, in da veselje do njega oživlja in množi. Zato pa naj nauk poočituje, ker to je podlaga vsega spoznanja. Kolikor bolj učitelj nauk poočituje, toliko prijetniše je učencem, oživlja veselje, in je spešniše, ker sega globoko v spomin in v serce; torej naj učitelj reč, ki jo učencem pripoveduje, po vseh straneh z učenci ogleduje, ako pa to ni mogoče, naj jim kaže saj podobo, ali

naj jo že z znanó rečjo primerja. To nauk zdatno polajša in pazljivost in veselje do uka vnema. — Pazi naj pa, da kaj ne presili in ne prežene, da je nauk primeren učencem, da se jim ne pristudi, in da ne postanejo boječi in maloserčni. Da se pa učenci pri nauku ne vtrudijo, naj učitelj tudi včasí primerno preneha, naj vpleta v nauk primerne povesti, basni, pesmi, uganke in druge enake pripomočke, ki nauk oživljajo; prizadeva naj si, da nauk večini učencev koristi, in vedno naj jih napeljuje, da sami spoznajo in čutijo, koliko je vredno, ako se v mladosti kaj uče.

3. Veliko k temu pripomore tudi to, kako, ali po kateri učbi ali metodi kdo podučuje. Dobra učba lajša učitelju in učencem nauk, in jih združuje k vsestranski delavnosti, stori, da so pazljivi, da si vterjajo in vadijo spomin in vse duševne moči. Po dobri učbi učitelj kmali spozná, kaj in koliko so si učenci od nauka zapomnili in ohranili, koliko pa ne; in kje in koliko da more tedaj pomanjkljivo popravljati ali namestovati. Pa tudi to, kako so učenci zmožni, učitelj lahko spoznava po dobri učbi. Za spešno podučevanje je tedaj dobra učba čez vse drugo naj bolj potrebna. V šoli, v kateri učitelj prav in živo sprašuje, tudi učenci določno odgovarjajo; taka šola je pravi boj za obe stranki. Nemogoče je tedaj, da bi se v tako šolo vrnil mertvi mehanizem, raztresenost in lenoba, ker v vednem delu je združen učitelj z učenci, kar jim vedno donša novo veselje. Kdo bi se pa še čudil, ako pri takih okoliščinah gorijo učenci vsi za učitelja, ter so polni veselja in ljubezni do šole in do nauka!

4. Ne preziraj telesne in dušne zmožnosti in нрав! Tudi starost, spol, okoliščine, v katerih učenci živé, kakor tudi čas in doba, v kateri se podučuje, naj se nikar ne prezira. Že skušnja uči, da nektero delo se dopoldan, drugo popoldan bolje odseda, tako je tudi z učenjem. Tudi bolehnost, raztreseni duh in drugi posebni prigodki, tako n. pr. bolj občutljive otroke vnemirijo zelo vesele ali žalostne okoliščine, ktere naglo njih starše ali druge zadenejo, da so manj pridni in pazljivi. Se vé, da takih in enakih dogodkov učitelj ne sme prezirati, pa tudi jih učencem v greh ne šteti. Tudi redovnost pospešuje pridnost. Kjer pogrešáš to krasno čednost, tam se zgubi veliko časa, vse se verši nerodno, in vsaki hip je treba prenehati, to pa stori, da učenci niso pazljivi, da so vnemarni in nerodni. Zato naj učitelj tirja

in zahteva od učencev, da se vse dela o pravem času, na pravem kraju in v pravem redu. Dalje da učenci o pravem času prihajajo, si sedežev ne zmenjujejo, in nič nepotrebnega sboj ne nosijo. Skerbi naj, da imajo tudi vse šolsko orodje snažno in v redu. Učitelj naj pa tudi od svoje strani stori, kar je potrebno, da se pridnost oživlja, tudi v vseh rečeh naj bo on učencem lep zgled. Tako se bo otrokom redovnost kmali priljubila, ktera se večkrat preseli v domačo hišo. Zunanja redovnost in tihota je mati znotranje delavnosti, in to je tista sveta in prava tihota (ktere pa ne poznajo vsi učitelji), ktera učence razveseljuje, ter jih spodbuja k pridnosti, in jih varuje lenobe in greha. Tihota pa, ktera neizvira iz imenovanega vira, ne rodi veselja do nauka, ampak deloma strah, lenobo in zaspanost; ona je mertvaška tihota duševnega razvitka in izobraženja.

5. Pa tudi učitelj naj bo učencem lep zgled v tem, da je delaven in priden. Cmerni, tožljivi in zaspani učitelj s svojim slabim zgledom učence okuži, ko nasproti veseli, marljivi in delavni učitelj lene učence k pridnosti spodbuja. Veliko nasprotje je med lenim učiteljem in med tem, kar on od učencev tirja. Ne dá se sicer tudi tajiti, da se od učitelja veliko zahteva, in da temu večkrat naj boljši učitelj ni kos. Kdo še nikoli ni okusil bolezní, skerbi, domače tuge, i. t. d.? Znano je, da take in enake nezgode pooblačijo čelo tudi naj serčnemu možu. Pa prašam, kdo bi bil tako neusmiljen, da bi pustil potem zavoljo tega nedolžne učence terpeti? V eni sami nesrečni uri moreš pri učencih toliko škodovati, da potem nikdar ali pa težko popraviš. Obče je znano, da premagovanje in zatajevanje slehernega človeka krasno kinča, naj bolj pa še učitelja; dobička pa nikomur več ne prinaša, kakor ravno njemu, kteri se vkvarja in trudi z izrejo nježne mladine.

Stari in mladi Slovenec.

Vúzrastí.

O. Meni rabi v moškem in ženskem spolu ter pomeni incrementum, aetas.

S. Meni pa bode le ženskega spola, da porečem: mlada, šibka, krepka, krasna, moška vzrast.

Vükriliti — Vüperiti.

O. Glagola istega pomena: alas addere, excitare itd.

S. Vkriliti t. j. krila, vperiti t. j. pera, perute dati, vkriljati, vperjati — bi prav služilo pesnikom mojim, da bi se lože dvigali na višave rajske poezije.

Vülovinü.

O. Pridevnik, tardus, segnior, modestus, ki se vjema menda z vlügükü, nsl. volhek, volgek, volgak, vly, nsl. volno (mürbe).

S. Jaz bi ga razlagal iz vloviti, in kakor že Vi pravite, ta človek ima vloven jezik, vloven hod, ki se lahko vloví, dohiti.

Vüpiti.

O. Tega bi smel pustiti, ker je goth. vopjan: ne cogites de scr. hvápaja, sloveni enim hoc vocabulum a germ. mutuati sunt.

S. Kaj pa še! Kako je to, da ga Nemci zdaj nimajo, mi pa, in ste ga že Vi rabili v toliko sostavah in oblikah n. pr.: vüpiti - pjenje - pjanje, vüz - vüs - piti, upiti clamare, vü-pijnikü clamans, vüplü clamor, - lino flebiliter, - listviti - vovati itd. Meni se vidi, da je beseda naša, ali vsaj občno blago indoevropsko, kakor pravijo sedaj nekteri, nam že davno lastna, in rad verjamem, kar ste pisali Vi sami že pred nekaj leti: p êti cum vüpiti cognatum esse videtur.

Vüplavü.

O. Vüplavü vagus: radix est plu, quod etiam ire significat, cf. besplavinü immotus.

S. Vplavi (unstät) so taki, ki časih brez vzroka plavajo sim ter tje in - veter preganjajo.

Vüsorü.

O. Tudi vüsorivü difficilis, asper cf. vüsrühlü et vüsrüšinü asper, asperior, e praep. vüzü et rad. srüh, quae e primaria sr nata putanda est.

S. Doslej sem pisal le osoren severus, serb. osoran iracundus, in menil sem, da se strinja z os, ost - (scharf, hart); časi utegne mi bolje služiti oblika vsor, vsoriv, vsoren.

Vŭstanivŭ.

O. Vŭstanivŭ - livŭ je expeditus, studiosus.

S. V mislih so mi učenci, ki so bistri, koj pripravljeni, torej vstanivi ali vstanljivi na vsako reč, na sleherno vprašanje; vstaniva duša; vstanljiv na molitev je človek, ki rad móli itd.

Vysostŭ — Vysota.

O. Jaz rabim tudi vysina, ti višina; vysostŭnŭ eminens, vyše alte, vysiti elevare, — se efferri, erigi, superbire.

S. Kakor blagost, blagota — čem rabiti bolj pogostno visost, visota, visiti - vesiti, višati - vešati, veša (hängeplatz).

Višŭ.

O. Mar se ti čudna zdŭ oblika višŭ cĕlŭ ὁλόκληρος, višŭ mirŭ mundus?

S. Čudno se mi vidi le to, da jo imate Vi tolikrat v višji stopnji, kar zaznamnja lahko tudi meni, na pr.: vseblag, vsebogat, vsevidec, vsederžec - vsederžaven omnipotens, vsedneven, vseleten, vsečasen, vsenočen, vsečist, in celo vsepresvet sanc-tissimus.

Vĕglasŭ.

O. Vĕglasŭ peritus, vĕglasŭnŭ astutus, iz vĕ-, vĕdĕti glasŭ.

S. O tem pišete: „nsl. ta človek vsaki reči glas vĕ cuiusque rei peritus est et proverbium: kdor glumi ne vĕ glas (nam. glasa), naj ne hodi k ljudem v vas wer keinen spass versteht, soll nicht unter leute gehen“. — Jaz sam tega pregovora med narodom nisem čul, vendar kaže mi, kako tenko čutilo ima Slovenec!

O. Iz vĕdĕti je vĕdŭ scientia, opinio, doctrina.

S. Jaz pravim časih veda p. jezična, zgodovinska, verna, нравna veda; po Vaše bi moral djati: jezikoslovna, нравna ved ali vednost, zgodovinske vedŭ. — Iz omenjenega glagola so mi všeč in potrebne na pr. vedeteljni intelligens, vediv prudens, vedok gnarus, vedec cognitor, vedati, vedatelj itd. Vĕdunŭstvo, pravite, je magia. Ti vedun ti!

O. Magus (Zauberer) je tudi vĕštŭci, vĕštica maga, kar je pa sklepati z vĕštati loqui, in vĕtŭ verbum, sermo, consilium; pactum.

S. Za stsl. věští peritus pišejo nekteri nsl. vešč, vest; po tem veščec magus, vešča, baba veštica maga, saga (Wahrsagerin). Še otrok sem slišal časi o kaki stari babi: ti beštica! Morebiti je tu *b* nam. *v*. Mislil bi tudi, da je vedunstvo to kar vedeževanje (Wahrsagerei), in veščec je moj vedež.

Vêža.

O. Meni je vêža cella penaria (Vorrathskammer, shramba t. j. klet za hrano), tentorium, tebi pa atrium.

S. Iz te vam poberem besedo vêžarĭ servus; vežarji so strežaji, ki po vežah in prednjih sobah strežejo na povelja svojih gospodov, in da jim naznanjajo goste prijetne in neprijetne.

Věstŭ.

O. Věstŭ je notus, manifestus, kakor věstĭnŭ.

S. Vest mi je nsl. conscientia, in vesten je človek, ki se po njej ravna. Vi ste rabili to obliko bolj sploh, in kaj veljá, da je tolikrat slišani „fest“ morebiti vsaj nekterikrat Vaš „vest“ po izreki hrovaški, ruski itd.?

Vêšŭ.

O. Vêšŭ m. statera cf. vēsiti hebr. šekel ponderare et aethiop. pendere et lat. pondus a pendo; vêsa f. libra.

S. Dasi Čeh in Poljak pravita kakor jaz tudi v a g a, vagati, bi vendar poprijel se rad stsl. ves, ves a.

Vêza.

O. Iz vezati je v e z a tortura (nsl. teza, tezavnica), vezanica, veslo ligamen, quo mergites (snopje) ligantur.

S. Razun teh bi mi služila časih vezêti prehendi, na pr. v tmi, v zlobi v e z í (nam. terp. je zvezan), v telesnih pohotih itd.

Učitelj in kmet.

(Konec.)

Spisal Iv. Z.

K. „Koliko lepega mi poveste, gospod učitelj. Spoznam in sprevidim iz vsega, kar ste mi povedali, da se res vsak po svoje trudimo, da ima vsak po svojem stanu svoj med in

pelin. Vendar sem sedaj bolj zadovoljen s svojim stanom, od kar ste mi to povedali; popred sem mislil, da nima noben drugi stan na svetu toliko terpeti, kakor samo naš kmečki stan, pa sedaj vidim, da tudi drugod ne cvetó rožice. Tudi vaš učiteljski stan sedaj bolje čislam“.

U. „Dovolj sitnosti in težav ima učiteljski stan, in kdor si učiteljski stan izvoli zato, da bi potem lahko z lahkoma na svetu živel, ta se zelo moti. Tak v učiteljskem stanu nikdar kaj prida ne opravi; je nezadovoljen, in dela kakor najemnik pri imenitnem delu. Tega ste se morebiti, oče, vi že sami večkrat prepričali!“

K. „To je da. Že večkrat sem skušal, kako neroden sem bil pri delu, kedar sem nerad delal, in tako, mislim, da je tudi pri drugih stanovih“.

U. „Zadeli ste jo. Ker je pa en stan drugemu v podporo, zato pridno delajmo vsak v svojem stanu! Sicer pa moramo misliti, da mi le malo moremo storiti, da ljubi Bog je tisti, ki daje rast vsem stvarjem in tudi našemu početu“.

„Rad bi se še pogovarjal z vami, ljubi oče Skerbič, pa čas mi je všel, ker ura je že pol devetih; čas bo, da grem v šolo. Z Bogom, oče!“

K. „Bog Vas obvari, gospod učitelj, in pridite še kaj k meni na polje“.

Učitelj gre urno proti domu, ker ob devetih se začne že šola, v katero otroci iz vseh krajev prihajajo. — Kmet pa koplje dalje, in na tanko premišluje, kar sta se z učiteljem pomenkovala.

Velikonočni torek zgodaj koraka učitelj Verlič prav vesel proti glavnemu mestu kranjske dežele, v belo Ljubljano. Te dni dobiva on v javni blagajnici nekaj svojega plačila v denarjih, ktere je neki blagi šolski dobrotnik naložil temu kraju za učiteljev poboljšek. Ravno premišluje, ktere naj bolj potrebne reči si bo za ta denar napravil, in veselje jo maha naprej, ko mu kaže, da bo od tega mogel tudi nekaj odtergati za naj bolj potrebne nove knjige, ki jih že tako živo potrebuje. V teh sladkih mislih, v kakoršnih se učiteljevo serce ne napaja ravno pogosto, doide učitelj Verlič nekega človeka, ki v bližavi ni bil nobeden drugi, kakor njegov undanšnji prijatelj, oče Skerbič, ki jo tudi prav resno pometa proti Ljubljani. Oba sta vesela, da sta jo tako nepričakovano vkup žadela, ter se tako le pogovarjata:

U. I kaj pa vi greste v Ljubljano, ljubi oče Skerbič, če vas smem prašati?

K. Prav važno opravilo imam danes v Ljubljani, in zares prav dobro se mi zdi, da grem z vami, gospod učitelj.

U. Pa ne, ko bi se kaj toževali, ali kaj takega!

K. Bog me vari tega! Nimajo je še moje tožbe pri nobeni gosposki zapisane, pa tudi mislim, da je ne bodo imeli. Poslušajte me, gospod učitelj, povedal vam bom, zakaj grem danes v Ljubljano, in verjemite mi, da sem res prav vesel, da morem še z vami govoriti. — Ko sva se uni dan na polji pogovarjala, ste mi pravili tudi mnogo o vašem učiteljskem stanu. Premišljeval sem potem doma, in vedno lepši in imenitniši se mi zdi učiteljski stan. Želja se mi je zbudila, da bi bil tudi eden mojih sinov učitelj, in naj bolj pripraven za ta stan, mislim, da je naš mali Šimen. Tudi za petje in godbo ima uho in veselje. Kaj pa mi vi svetujete, gospod učitelj?

U. Ta vaša misel je lepa. Tudi meni se vaš Šimen zdi pripraven, da ga dalje dajete v šolo. Da pa bo sposoben za učiteljski stan, glejte, da ga že sedaj, od mladih nog, na to napeljujete. Učitelj mora imeti pred vsem drugim pravo veselje in ljubezen do mladine, in mora biti prav priden, če hoče, da kaj opravi v šoli. Zraven tega pa mora biti prav krotek in poterpežljiv, ker nepoterpežljiv in nezadovoljen učitelj ne opravi pri mladini kaj prida. Verh vsega tega pa se mora učitelj lepo obnašati, kajti beseda miče, zgled vleče. Če je učitelj še tako zmožen in spreten pri šolskem podučevanju ali če je sploh premeden v vednostih, če se pa pri tem ne vède tako, kakor bi se mogel, je vse njegovo prizadevanje zidanje na pesek. Če se bode vaš sin kazal, da ima take dobre lastnosti za učiteljski stan, ga le dajajte dalje v šolo; če pa količkaj zapazite, da je drugačen, ga nikar ne silite k učiteljstvu — bolje je, da doma krave pase in ledino koplje, kakor pa da bi bil nezadovoljen in slab delavec na težavnem šolskem polji.

K. Gledal bom na vse to, kar ste mi povedali, ljubi učitelj, in za vse te lepe nauke vam bom hvaležen, dokler bom živel.

Kmet Verlič v mestu pozvé za primerno stanovanje svojemu sinu, in že jeseni potem pelje svojega Šimena v Ljubljano v 3. razred glavne šole. — Čez sedem let potem je Verličev sin izvrstno doveršil pripravniško šolo, in postavili

so ga za učitelja v neko veliko faro na Gorenškem, kjer še sedaj nevtrudeno dela v blagor sosesi in vsi domovini pa tudi na čast svojemu stanu. „Kdor hoče pozneje kaj prida biti, se mora že mlad na pravo pot napotiti“.

Umetnost.

Sveta maša z blagoslovom. (V F-dur.) Besede A. Praprotnikove. V spomin stoletnice c. kr. kmet. družbe na Kranjskem zložil in posvetil prečastitemu gospodu Fid. Terpincu, prvosedniku te družbe, Fr. Gerbec. (Op. 6.) V Ljubljani, 1868. Natisnil in založil J. R. Milic.

Vsako novo delo tega našega nadepolnega, izverstnega skladatelja spoštujemo sicer tako, kakor naj prvo iz med domačih v tej verstvi; prirediti pa moramo, da ta maša, ki jo je g. Gerbec sedaj dal na svetlo, prekosí, kar zadeva nje namen, vsa njegova dosedanja dela. Napevi so skozi in skozi žive podobe vseh izrazov, ki jih imajo besede v sebi, in zraven še sim in tje celó dopolnjeni in olepšani z novimi slikami, kar vse z združenno močjo dela, da se budi in povzdiguje duh na tisto stopnjo pobožnih občutkov, na kateri se pozabijo vse zemske betege, ter zibljejo duha v tistih naj slajših in srečnejših predčutilih, ki jih človeško oko ni vidilo, uho ni slišalo, in v serce človekovo niso prišli. (1. Kor. 2, 9.) »Pesem pri blagoslovu« (besede zložil g. J. Bilc), po katerem napevu se poje tudi lahko »Tantum ergo«, nas spominja na premile občutke vélikega četertka »Pange lingua«, kedar vse klečí pred Najsvetejšim, in verno prosi blagoslova. Potem se začenja sv. maša popolno v tistih izrazih in pomenih, kakor jo mašnik moli. Vsi odstavki imajo melodično in ob enem tudi naj lepšo harmonično opravo, ktera se pri vsakem odstavku, pri vsaki verstici in celó pri vsakem sliku in pri vsaki bolj pomenljivi besedi spreminja in drugače po pomenu zavija. Melodije dihaajo bolj koralnega duha, brez ktereга res nikakoršno cerkveno petje nima duše; pri tem pa imajo ti napevi še to posebno lepoto, da ko poje en glas — med tem drugi različno venčajo njegove izraze. — Od več bi bilo, ako bi dalje govorili o tej skladbi. Kdor bo kupil to Gerbčevo sv. mašo, in se je bo prav učil in naučil, bo gotovo prireditel, kar pravi pregovor: »Delo se samo hvali«. Tudi tisk je lep in pripraven; naprodaj je v J. R. Milicevi tiskarnici za 60 kr.

Dopisi in novice.

Od podnožja gorenških planin, 20. aprila. — Naznanil si nam, blagi „Tovars“, v svojem zadnjem listu, da se je zopet poslovil za vselej neki učitelj naše škofije od svojih bratov, ter preselil se v večnost, namreč g. Andr. Štamear, učitelj v Selcih. Ker se ne pričakuje, da bi dandanašnji svet postavljaj učiteljem spominke na

gomile, prevzemimo vsaj učiteljski tovarši nalogo, da bomo eden drugemu sejali na grobe ponižne cvetke kratkih življenjepisov, po katerih naj ostane spomin umerlih bratov ohranjen prihodnjim rodovom. — In ker se nadjam, da boš ti, blagi „Tovars“, rad odkazal v svojih listih takim cvetkam svojo lastno gredico, ti ponudim ob enem koj tudi seme za eno. —

Rajni Andr. Štamcar se je rodil l. 1826. v Velesovem, v slavno znanem Marijnem Božjem potu na Gorenškem. Doveršivši pri ljubljanski normalni glavni šoli oba tečaja IV. razreda z odličnim vspehom, je stopil v ondotno učiteljsko pripravnišnico, ki je takrat tako slovela, da so celó iz daljnih dežel našega cesarstva pošiljali v njo vojaške podčastnike kot pripravnike za vojaška izrejalšča. Po tadaj navadnem dveletnem uku je prejel Štamcar podučiteljsko spričalo, in je bil postavljen najprej na dekansko šolo v Cerknico za podučitelja; v kratkem času pa je prišel za samostojnega učitelja najprej v Borovnico, potem v Preddvor, in poslednjič pred 10. leti v Selce, na katero faro je bil po malem času za terdo vmestjen. —

Po prav dobrih spričalih, ki se nahajajo med spisi rajnega Štamcarja, je razvidno, da je spolnoval povsod vestno in natančno svoje dolžnosti. V Preddvoru je služil o času, ko so bili tam sedanji slavni državni poslanec in dalječ sloveči sadjerejec g. Lovro Pintar. Le-ta velecenjeni gospod so vneli rajnega za sadjerejo tako, da mu je postala posebno priljubljeno opravilo do konca življenja. — Preselivši se iz Preddvora v Selce si je rajni napravil tukaj na lastne stroške (znano je pač predobro, da iz lastnih stroškov današnji učitelji morejo le kaj večjega podvzeti, če si lastnim ustam kaj pritergajo) veliko drevesnico, ter se pečal s sadjerejo toliko, da ga je slavna c. k. kranjska gospodarska družba ob času zadnje sadne razstave v Ljubljani odlikovala celó s sreberno svetinjo. — Da je rajni to čast zaslužil, nam spričujejo tudi nekteri njegovi sestavki o sadjereji v „Tovarsu“, in njegova vnema pri djanskem poduku mladine v sadjereji in tudi postrežljivost, s katero je bil rad pripravljen, učiteljem, ki so se na novo te koristne vednosti poprijeli, deliti poduk in dajati jim tudi mlada drevesa.

Da bi svojemu nasledniku ne zapustil tako poropane šole, kakor se je v poprejšnjih časih, žalibog! le prerado godilo (da je namreč nekteri učitelj komaj kak star šolski zapisnik, — ali pa še tega ne, — od sprednika dobil), je položil tudi rajni Štamcar po zgledu nekterih mlajših učiteljev v Selcih podlago šolskemu arhivu; preskerbel pa je tudi po nabranih milodarjih mladini lepo šolsko zastavo, ter šolski sobi nekaj lepih podobščin.

Od rojstva že bolj slabotnega zdravja, je rajni pogosto bolehal. Že vlani osorej ga je bila huda bolezen pripravila na kraj groba; vendar jo je bil zoper vse pričakovanje nekako srečno otresel in zlasti v poslednjem času velikokrat kar očitno hvalil Boga za neprecenjeni dar ljubega zdravja. Ali v pozni noči vélike srede, 8. t. m. ga napade vnovič njegova stara bolezen; vendar se pa nikakor ni mislilo, da ga bo tako hitro prestavila v večnost. Hitro rabljena zdravila so bila po-

tolažila bolezen toliko, da je zamogel véliki četrtek še iti orglat v cerkev; ko pa pride domu, se zopet vleže, in proti 9. uri zvečer se dá na svet svoje skerbne ženske previditi s sv. zakramenti, ako-ravno je bil še le pred 3. dnevi spolnil svojo velikonočno kristijansko dolžnost. Potem še želi govoriti s svojim bližnjim učiteljem sosedom iz Ž. (skoro gotovo zato, da bi ga vnovič poprosil, da bi bil njegovim otročičem varh, česar ga je bil že vlani naprosil); odpraviti je zaukazal tudi koj v pozni noči nalašnega človeka ponj, — ali prepozno je bilo, kajti skoro neposredno po sprejetji sv. zakramentov je mirno zaspal v Gospodu.

Posebno hvalevredno sta se obnašala pri tej priliki selška gg. kaplana, ki sta se zeló trudila, da bi bila vkrotila bolezní hudo silo ali saj terpljenje kaj polajšale in brez njune velike skerbljivosti težko da bi bil bolnik za smert še previden, ker je bil on to odlašal za naslednje jutro. Tudi o smertni uri sta oba gg. kaplana bila pri umerjočem prijatelju, ter do zadnjega zdiha se nista ločila od njega. Lepo to! Čudno se je ljudstvu zdelo véliki petek, ki je jelo k cerkvi dohajati, viditi na mrtvaškem odru tega, ki je še dan poprej orglat pri božji službi. Véliko saboto ob 4. uri popoldan se zvonovi žalostno oglasé. Domači trije gg. duhovniki se približajo šolskemu domu, odmolijo nad truplom rajnega učitelja navadne molitve, ter pospremijo ga vsredi obilno zbrane šolske mladine in ostalega ljudstva proti cerkvi, in odtam proti odprtemu grobu. Žalostne pesmi, ki zastran resnobe cerkvenega časa in gledé na bitko smert Zveličarjevo zadnje tri dni sv. vélikega tedna vse omolknejo, se tudi ob učiteljevem pokopu niso glasile; nadomestovalo pa so jih svetle solzice, ki so obilno tekle iz očí žalostne šolske mladine.

Danes zjutraj so bile po rajnem Andreju vélike bilje in zatim 3 sv. maše. Černo péto sv. mašo so za njim imeli v. č. g. fajmošter V i n c. M a j a r, ki so mu bili tudi v življenji prijateljsko naklonjeni, ter mu skazali mnogo dobrot.

K sklepu pa sedaj še tole: Ko bi rajni g. Štamcar v življenji ne bil skerbni za svojo zakonsko tovaršico — za svoje otroke s tem, da je pristopil v družbo, ki ponuja za v primeri malo vlogo lepo in zdatno pomoč učiteljskim vdovam in sirotam, kako bi mu bilo moglo to stiskati serce na smertni postelji, ko je vidil krog sebe jokati prežaljeno ženko in nedolžne male otročiče. In kaj bi bili le - ti zapuščeni v resnici tudi počeli? „Z zobmi v steno“, pravi naša narodska prislovica. — Tako pa jim pričakovana lepa denarna pomoč, — akoravno jim tudi ne more vrniti ljubijočega moža in skerbne očeta, vender saj nekoliko briše solzne očí. — Zapomni jo naj si dobro to vsi tisti učitelji, ki pri dosti dobrih prihodkih gledajo le na „danes“, in lahkomisljeno pozabijo na „prihodnost“. *Rodoljub Podratitovski.*

Iz Ljubljane. 22. preteč. m. je svetla cesarica v Budi porodila princesinjo, ktera je pri kerstu dobila imé Marija, Matilda, Valerija, Amalija.

— V Gradcu so ondašnji učitelji vstanovili učiteljsko družbo, ktera je imela 24. preteč. m. prvi zbor. Zbralo se je 45 učiteljev

graških ljudskih šol; sklenili so, da bodo vsaki mesec zborovali. — Kedaj bomo mi ljubljanski ali sploh kranjski učitelji imeli svojo družbo?

— G. dr. Andr. Vojska je Slov. Matici podaril 248 knjig. Po nasvetu Matičinega knjižničarja, g. prof. Vavrûa, je Matica 15 od teh in več zemljevidov podarila učiteljski knjižnici mestne glavne šole pri sv. Jakobu. Hvala!

— Kranjska hranilnica je odločila tri sto gold. v ta namen, da naj jih c. k. kmetijska družba daruje tistim, ki bodo letošnje kebrovo leto pridno lovili in pokončevali kebre. Tedaj učitelji in učenci, napovejte vojsko tem sovražnikom!

— Sliši se, da bode čislani umetnik v petji, naš tovarš g. France Gerbec, kmali napravil svoj koncert v javnem gledišču ljubljanskem.

Premembe v učiteljskem stanu.

V lavantinski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so g. g.: Matija Kresnik, podučitelj od sv. Ruperta v slov. Goricah, za zač. pomočnika v Celj; Jože Šeliga, podučitelj v slov. Gradcu, za zač. učitelja k sv. Vidu na Planini; — Janez Rošker, poterj. pripravnik, za pomočnika v Gračkem predmestji, v Maribor; — Franc Brižnik, podučitelj iz Makole k Veliki Nedelji; — Valentin Brencè, poterj. pripravnik, v Skale; — Janez Jurko, od sv. Miklavža na Drav. Polji, k sv. Petru na Medvedovem Selu; — Martin Motaln, zač. učitelj pri sv. Martinu v Pohorji, v Gajreh; — Heinrich Škoflek, zač. učitelj od sv. Petra, v Zdole; — Simon Janžek, zač. učitelj iz Zdole, k sv. Martinu v Pohorje; — Andraž Vrabl, podučitelj pri sv. Barbari, za zač. učitelja k sv. Miklavžu na Drav. Polji; — Miha Oberski, poterj. pripravnik, k sv. Barbari pri Vurbergu; — Tomaž Mohorič, podučitelj od sv. Lovrenca na Drav. Polji v Leskovce; — Andraž Rotner, podučitelj v slov. Gradcu, je poterj. učitelj v Negovi; — Anton Hren, podučitelj v Marenbergu, v slov. Gradcu; — Franc Šunc, zač. učitelj v Negovi, za podučitelja v Marenberg. — Janez Jager, podučitelj pri sv. Lenartu na Goričkem, je imenovan zač. učitelj; — Kaspar Lešnik, podučitelj v Ormužu, je imenovan zač. učitelj. — Melhior Pugelj, podučitelj v Planini, je izstopil; — Franc Skofič, podučitelj v Leskovcah, je izstopil. — Jože Mihelič, zač. učitelj, je zbolel; — Alojzi Tluher, podučitelj, je zbolel. — Janez Mollè, učitelj v Ormužu, je šel v pokoj. — Janez Lenhart, učitelj pri sv. Lenartu na Goričkem, je umerl. (R. I. P.!)

V. g. Jože Simonič, župnik v Serdišču, je imenovan šolski ogleda Veliko-Nedeljske dekanije.

V ljubljanski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so ti le g. g.: Martin Kovšca, iz Zaspega, v Selce; — Anton Požar, iz Kopajn, v Zasip; — Anton Junec, podučitelj, iz Srednje vasi, v Kopajne za učitelja; — Franc Lunder, podučitelj na Igu, za podučitelja v Srednjo vas; — Alojzi Medja, nekđ. podučitelj v Ložu, za podučitelja na Ig; — Matevž Mrak, iz Koroške Bele na Dolgo; — Anton Pavčič, poterj. pripravnik, na Koroško Belo; — Ignaci Božič, iz Dolenje vasi v Nemško Loko; — Anton Kunšič, iz Nemške Loke v Dolenjo vas.

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik,

Tiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milic.